

SESSION 2012

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

**Section : LANGUES RÉGIONALES
CATALAN**

COMMENTAIRE DIRIGÉ ET TRADUCTION

Durée : 5 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Le commentaire dirigé et la traduction sont à rédiger sur des copies distinctes.

Dans le cas où un(e) candidat(e) repère ce qui lui semble être une erreur d'énoncé, il (elle) le signale très lisiblement sur sa copie, propose la correction et poursuit l'épreuve en conséquence.

De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, il vous est demandé de la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Hormis l'en-tête détachable, la copie que vous rendrez ne devra, conformément au principe d'anonymat, comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé comporte notamment la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

1e PARTIE

Comentari dirigit, en català, d'un text. Els documents annexos són destinats a ajudar el candidat o la candidata a posar el text en perspectiva.

TEXT :

“Una experiència”, Jem Cabanes
Extracte de la introducció del *Diccionari bàsic francès-català*,
Lluís CREIXELL, CREC – Universitat de Perpinyà, 1981 (2a ed.
1989).

Documents annexos :

- **Document 1** : Competències sociolingüístiques als Països Catalans (xifres i mapa), EULC-2004.
- **Document 2** : “El penediment d’un dolent alumne”, Joan Bosch, *Almanac català del Rosselló*, Perpinyà, 2008.
- **Document 3** : Actes de la Jornada d’estudi i debat *Llengua, educació i revernacularització : el valencià a la ciutat d’Alacant*, Alacant, 2007.
- **Document 4** : Retolació i Carta pel català (extractes) a Perpinyà
- **Document 5** : “Elements per a l’esperança”, Miquel Àngel Pradilla, *Situació sociolingüística del català als Països Catalans*, conferència 19 de maig 2011, Perpinyà.

• **TEXT :**

Una experiència

En J. Ma Cabanes, en Jem com s'estima més que li diguin, ens dona al text que segueix un testimoniatge sobre la seva experiència rossellonesa i les reflexions que li ha suggerit ; és clar que l'anàlisi hagués pogut ésser més aprofundida, o formal, sigui com sigui el text val perquè és un fill del Principat a pertot catalanoparlant que ens lliura l'acolliment que com a "animal rar" el seu comportament constant de catalanoparlant ha suscitat en rossellonesos.

"Per què parreu català a pertot?"

Per un miracle curiós la diglòssia no és el pa lingüístic dels Països Catalans; sí que ho és, i pa de cada dia, al Rosselló. Amb una solidesa i generalitat aparentment compactes: a tot arreu, d'un cap a l'altre dels seus termenals. És sabut que aquest fenomen desconcerta, atueix, el català transpirinenc que no l'ha viscut. És el cas del qui signa aquestes ratlles en què s'exposen uns fets protagonitzats i congriats durant un any, quasi. Tenen per marc un vilatge del Riberal (Sant Feliu d'Avall), però reflecteixen un enfilall de situacions tastades arreu del Rosselló, del camp a la vila. Per la seva condició d'anglo-saxona, però també catalanoparlant, i pel seu estatut laboral i social, tan propici per a aquesta mena d'experiències, es recullen també les experiències fetes per la meua dona. Molts dels fets consignats ja no solen reproduir-se, ara que el meu català rosselloneja de manera força acceptable... excepte en el capítol diglòssic. D'altres continuen d'ésser, nogensmenys, el pa essencial quotidià que Déu nos do.

ooo

- En medis oficials, oficialoides, administratius o paraadministratius: abans d'ésser-hi conegut he fracassat sempre en els meus intents de valer-me del català. Un cop esdevingut figura normal i habitual del vilatge, hi ha reeixit. Les persones que ostenten els càrrecs en qüestió solen ésser catalanes, i català parlen entre elles i amb tothom al carrer, però no en el marc de l'esfera administrativa on, gairebé solitari, accepten ara que hi parli català.

- He hagut de freqüentar el metge, ai las! I l'ús del francès s'ha imposat perquè si ell entén el català i, en altres èpoques, fins i tot l'havien parlat, ara no s'hi veu amb cor; sobretot en el seu domini professional.

- En indrets públics, i amb un cert to, com a farmàcies, banques, oficines d'informació, agències de tota mena, etc., he adoptat dues tàctiques diverses: 1) demanar prèviament al funcionari si parlava català; 2) abordar-lo directament en català fent cas omís –excepte en cas d'incomprensió aparentment real o d'intolerància absoluta– de la seva al·legada reduïda o dolenta comprensió. En el primer cas, les respostes van del no (sovint, ho ha comprovat, fals) al sí, passant per al·legacions d'insuficiència (habitualment enganyoses). En el segon, he obtingut reaccions força variades, des d'una satisfacció pràctica immediata a comentaris entre dents humiliants o malagradosos ("*Qu'est-ce qu'il parle, celui-là?*"). En els dos casos la tendència és de respondre invariablement en francès, excepte en el cas que l'agent interpel·lat hagi

reconegut la seva reduïda o normal capacitat de parlar català. I encara. Les dones han protagonitzat sempre positures més intolerants o més colonitzadores que els homes. Hi ha una proporció directa entre la rèplica malagradosa i la inferior categoria laboral de l'individu abordat. Observo que en aquests medis l'ús del català sobta els circumstants. Es presta a provocacions humiliants per part dels agents o dependents de l'indret. (Una cèntrica farmàcia perpinyanesa. En entrar-hi sento una dona que demana, en un rossellonès inequívoc, quelcom. Hom simula incomprensió. La dona insisteix, sense convicció, en rossellonès. El dependent se m'adreça sense atendre-la. Faig exactament com ella, i davant l'al·legació presumible apujo perceptiblement el to de veu. Tinc satisfacció immediata. La dona accepta la mateixa tècnica. Idèntics resultats. Curiositat dels quatre circumstants. Contrarietat de l'individu malagradós. Somriure sorneguer de la bona dona). Com l'anècdota ho mostra, una actitud fermament militant fa claudicar l'home del taulell. El client pot ésser el senyor, si s'ho proposa.

ooo

- Per les botigues del vilatge, al carrer, entre veïns. El català hi és practicat habitualment. En el meu cas, sobretot a la primeria –poc conegut del medi i delatat pel meu accent no rossellonès– obtenia, i obtinc encara, immediata satisfacció pràctica. Però, de vegades, hom vacil·lava a adreçar-se'm en català. I encara passa on no sóc conegut. Ocorria, i ocorre on no em coneixen, que em contestaven en una mena de cosa que volia ésser espanyol (“*Va bien, fa freda avui!*”). Especialment quan, en sol·licitar quelcom amb un terme català, però desconegut al Rosselló, el venedor em suggeria el mot adequat... en espanyol, amb la qual cosa continuava la conversa en pseudo-espanyol, malgrat la meva persistència a parlar català i a fer observar, per diversos procediments directes i indirectes, que volia que em parlessin en català. La consolidació de les relacions habituals ha fet desaparèixer totes aquestes rebaves. I quan he dit “enciam” m'ha demanat si volia dir “lletuga”, però en català. D'altra banda la meva insistència a parlar català s'ha interpretat sovint com a ignorància del francès, i s'ha atribuït a la meva condició d’“espanyol”. “Vós seu espanyol, per això”, heus ací una tornada enfadada que em sento a dir amb exemplar constància; o bé “mes vós sabeu pas el francès”. Si alguna vegada he estat sorprès parlant francès, no han pas mancat els comentaris de sorpresa i fins i tot d'exagerada avaluació.

ooo

- La meva dona ha comprovat, en qualitat d'infermera, que el malalt interpel·lat en català –perquè així l'havia sentit a parlar amb familiars o amics de visita– afecta ignorar-lo; que si se li retreu que suara el parlava amb els visitants, ho nega categòricament; que al cap d'un cert estira-i-arrotonsa acaba admetent-ho, i de vegades àdhuc fa propaganda d'una infermera que parla català com nosaltres tot i ésser estrangera. I la constatació d'un fet similar satisfà, ho tinc observat, la vanitat de més d'un rossellonès.

ooo

D'aquests fets, i de molts altres de similars, es desprenen tres elements significatius: abandó del català a nivells socialment qualificats i/o amb incapacitat de servir-se'n en l'ordre professional; desús en les relacions socials entre desconeguts de la llengua autòctona, amb reaccions vacil·lants davant l'individu que prescindeix d'aquesta norma; la relació que estableix el rossellonès ordinari entre no observar aquesta norma sociolingüística i donar per suposada la condició espanyola del qui així

procedeixi: “Vós seu espanyol, per això”. Encara ara, que puc reeixir a expressar-me en un rossellonès ben passador, l’ús “desorbitat” del català em val aquesta tornada paranoica: “Mes vós seu espanyol...” Si, a tall de prova, he dit una mitja veritat, mitja mentida, com és ara: “Sun¹ de cap a Burg-Madama, jo”, induint el meu oïdor a pensar que sóc rossellonès, aquest m’ha esguardat perplex, incrèdul: “Ah, i bé...” i bé, és inèdit que un individu en edat d’haver d’ignorar el català, amb un posat no precisament de deixat de la mà de Déu, amb un accent com el dels vells, amb una cartera a la mà, s’adreci en català al primer passant, com si fos conegut de tota la vida; i que, per afegiment, no sigui espanyol...

Sí, hi ha diversitat perceptible entre el parlar del català transpirinenc i el català rossellonès, però aquest admet, si hom l’hi incita, que és “una mateixa cosa”. L’ambigüitat no ve de la llengua, ve de la deformació que el rossellonès pateix, imposada amb criteris de colonialisme cultural, i que es tradueix en diglòssia i en mòduls “patriotaires” de submissió a l’estat.

L’home del Rosselló té una regla sociolingüística que diu, aproximadament: “El català es parla entre familiars, coneguts, amics, veïns; en tota altra instància –i fins i tot entre coneguts en l’exercici càrrec (para)administratiu– es parla la llengua “oficial” (per a ell, llengua de cultura, de prestigi).” Aquesta regla és la forma que la diglòssia pren al Rosselló. Qui no l’observa és perquè la ignora, és a dir que només pot tractar-se (en l’experiència de l’home corrent) d’un foraster a la seva comunitat immediata.

En canvi, què ocorre amb els “francesos” d’extracció no rossellonesa, però establerts per aquests verals? Que es queixen de la manca de solidaritat dels catalans perquè parlen en català entre ells, xautant-se’n que hi hagi forasters o no. Ho he sentit a contar per persones preocupades diverses vegades. Si algun d’ells ha gosat dir que el català era un dialecte o un patués, la resposta no s’ha fet esperar: “*Ah, pas ça: le catalan est une langue, comme le français!*”

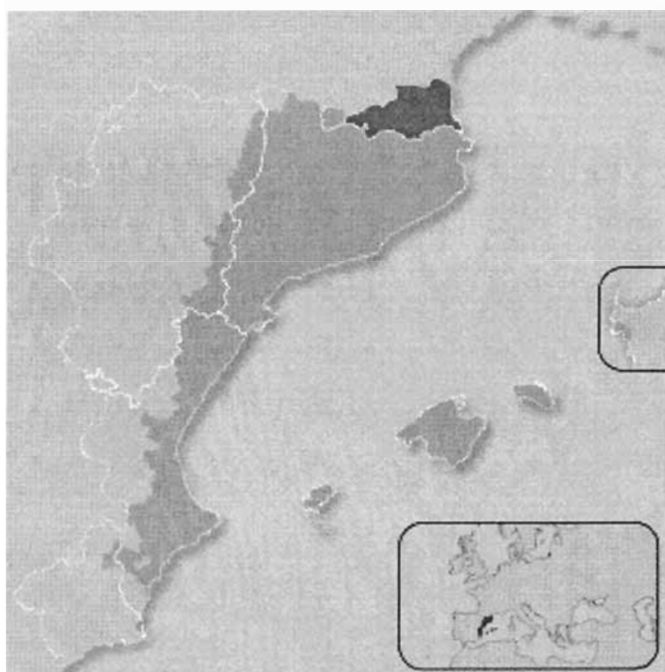
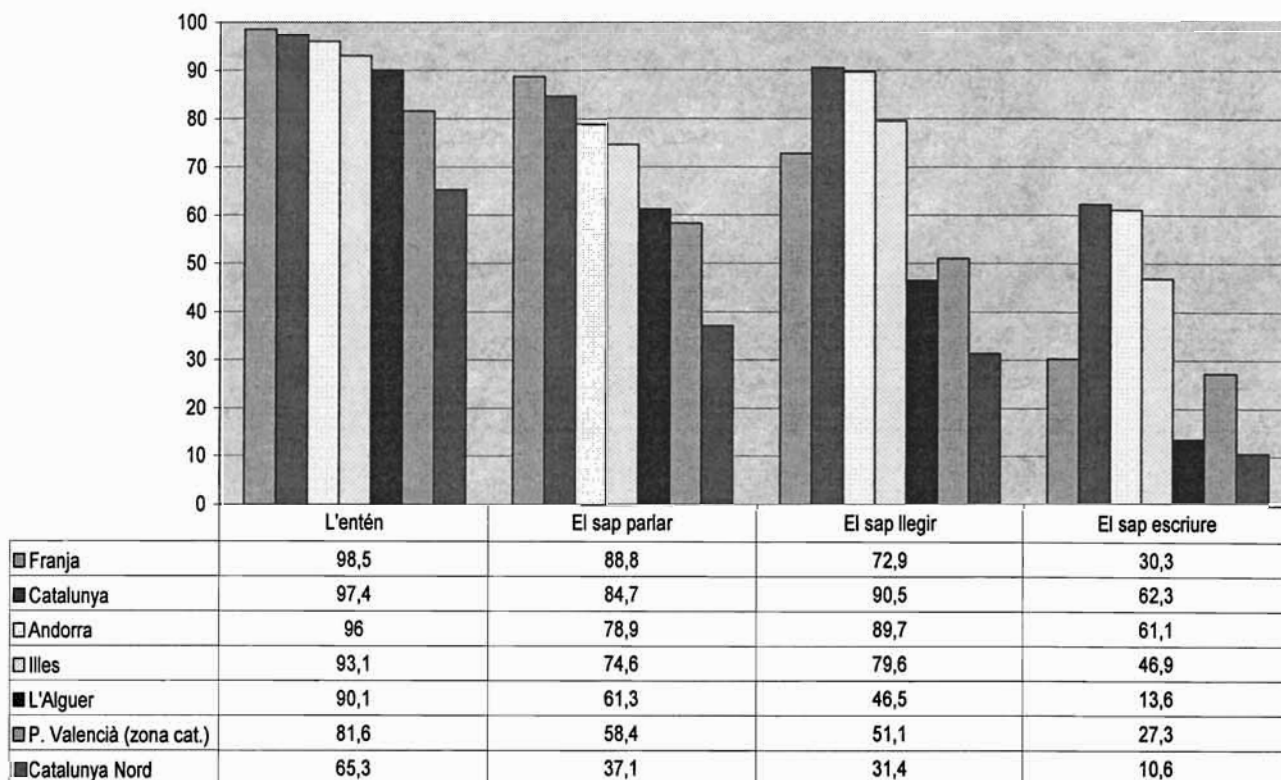
Aquestes actituds són il·lustratives. Són consoladores. D’alguna manera, indiquen que el problema és un problema polític i cultural, però soluble. Indiquen que el sentiment de catalanitat és encara essencial al Rosselló, a nivell de comunitat i de llengua. Que cap desastre no hi és encara irreversible. Que totes les esperances són permeses, i que tota lluita hi és sol·licitada. Una rossellonesa d’edat em deia: “Vo’n cal pas patir. El català se morirà pas mai!” Ella que parlava francès al seu nét i, contra el meu voler, al meu fill! No goso compartir tant d’optimisme.

Jem CABANES (juny del 1974)

¹. En l’àmbit dialectal del català septentrional, la forma correcta estandarditzada de la persona 1 del verb ésser al present d’indicatiu és ‘som’.

Document 1 : Competències sociolingüístiques als Països Catalans (EULC2004)

Gràfic 1
Habilitats en català basades en preguntes dicotòmiques en cadascun dels set territoris. Percentatges.2003-2004

Document 2 : “El penediment d’un dolent alumne”, Joan Bosch,
Almanac català del Rosselló, Perpinyà, 2008.

EL PENEDIMENT D'UN DOLENT ALUMNE

A l'escola primària, tenia dificultats amb el francès. Com un munt de pellagos, eri massa estorlocat. Fei faltes d'ortografia en orri, i per més que m'apliquessi a evitar les catalanades, sempre se me n'escapava una o altra. Mentrestant, vistes de lluny, les meues composicions escrites feien bona cara. Ara bé, quan el mestre es fixava en els detalls, hi solia trobar frases malgirbides que, de manera evident, no s'adeien amb els cànons de l'academicisme parisenc. Des de fa poc temps, en canvi, provi d'escriure en català, i de faltes, ne faig més que mai. A més d'això, me sun envisat que una bona part de lo que me va ensenyar la meua gent no figura ni gens ni mica al diccionari! Desgraciadament, lo que acabi de compondre no seguei el camí de la normativa barcelonina. Pensavi conèixer dues llengües i, finalment, els acadèmics me demostren cada dia que no sé ni l'una ni l'altra! Ja som fresc!

El parlar meu és fill de senzillesa:
Vén del carrer, de la casa patral,
D'un bon repei a l'ombra d'un parral
I s'abeura a la font rossellonesa.

Entre vessants occitana i francesa,
Raja com l'aigua fresca d'un poal
I resseguei avui, el carretal
On s'espletia abans ma juvenesa.

El parlar normatiu és pas el meu,
Doncs, senyor Fabra, me perdonareu,
Canta mon cor com li'n dóna la gana

I de la norma en fa pas mai cabal:
Dins Folla de la llengua, el principal
És que la salsa sigui catalana!

Joan Bosch

79

Document 3 : Llengua, educació i revernacularització : el valencià a la ciutat d'Alacant, Alacant, 9 i 10 de març 2007

Presentació

Brauli Montoya Abat

[L'any 2003, amb la xarxa de l'IEC CRUSCAT, amb motiu de la Jornada d'Estudi de la llengua a Alacant] naixia la primera proposta d'estudiar el fenomen de la revernacularització en un territori de la nostra llengua. (...) La ponència amb què es va obrir la Jornada, la de Pádraig Ó Riagáin, plantejava tres aspectes derivats de l'aplicació dels programes d'immersió en irlandès : 1) l'efecte sobre l'aprenentatge de la llengua ; 2) el paper en el manteniment i l'expansió de l'irlandès en els usos familiars i comunitaris, i 3) les actituds públiques envers la llengua històrica d'Irlanda. El més interessant per als nostres objectius en la Jornada era, evidentment, el segon, i a partir del qual sabíem que, tot i que molt minoritàriament en el context d'Irlanda, l'escola en irlandès genera entre les famílies bilingües que hi duen els fills una revernacularització en una proporció significativa.

La intervenció d'Iñaki Martínez de Luna es va centrar en l'evolució els darrers anys i les expectatives de la llengua basca a Vitòria. La ciutat ha recuperat un ús mínim de la llengua i ja s'hi pot parlar d'una *protocomunitat* lingüística basca, inexistent fa 25 anys. En aquest període hi ha hagut un increment dels bilingües, s'han creat algunes situacions d'ús de l'èuscar, però sempre individualment, i, allò més important, la llengua històrica de la ciutat ha adquirit en alguns àmbits carta de legitimitat. Les motivacions i actituds envers la llengua són favorables, però tendeixen a delegar la recuperació de l'ús en les generacions següents. (...)

Rafael Castelló i David González van ser els encarregats d'elaborar i presentar *L'enquesta sobre la revernacularització del valencià a la ciutat d'Alacant* (d'ara endavant, ERV – 2007), que va tenir com a objectiu els progenitors i alumnes de centres educatius en valencià durant el curs 2006-2007. (...) El coneixement i l'ús del català [també] eren superiors a la mitjana de la ciutat: un 37,3% sabia parlar-lo, un 18,1% el parlava a casa, un 67,4% llegia llibres en aquesta llengua i un 58,7% solia escriure en català. (...) Pel que fa l'enquesta amb l'alumnat, es va fer remarcable el gran abisme entre l'ús del català amb el professorat, que arribava al 95,4%, i l'ús entre alumnes quan jugaven al pati, que es quedava en un 6,2%. Al bell mig d'aquestes proporcions extremes, un 55% d'alumnes parlava en català entre ells, en activitats lectives. (...)

El professor F. Xavier Vila i Moreno (...) va destacar així mateix, la importància del sistema de línies per a una comunitat de parla com l'alacantina on el català necessita assegurar-se uns espais d'ús, sobretot per a legitimar l'ús interpersonal. Per mitjà de l'estudi de les xarxes socials escolars i, d'acord amb el contrast que donava l'ERV 2007 entre els usos de l'alumnat amb el professorat i entre l'alumnat, va posar en evidència que el gran repte per a les línies en valencià era assolir una totalitat de relacions en català entre l'alumnat.

Actes de la Jornada d'estudi i debat « Llengua, educació i revernacularització : el valencià a la ciutat d'Alacant », Alacant, 9 i 10 de març de 2007, Institut d'Estudis Catalans, Xarxa CRUSCAT n°6, Barcelona 2009, 94 pàg.

Document 4 : Retolació i Carta pel català (extractes) a Perpinyà

LA LLENGUA CATALANA : 1000 ANYS 8 d'abril de 2011 – ABF - Institut d'Estudis Catalans SITUACIÓ del CATALÀ a CATALUNYA NORD

La retolació a Perpinyà

Retolació en català a Perpinyà, il·lustració de la conferència *Situació del català a Catalunya Nord* a l'IEC, Alà Baylac-Ferrer, Barcelona, 8 d'abril 2011.

Carta municipal per la llengua catalana

Extractes

Article 1er

El consell municipal de Perpinyà reconeix oficialment, a costat de la llengua francesa, el català com a llengua històrica de la Vila. Conscient de les seues responsabilitats, el consell municipal de Perpinyà, a través de la Carta municipal per la llengua catalana i del Pla municipal de política lingüística, i cercant la més ampla col·laboració amb els partners concernits (institucions, associacions, persones i entitats), s'engatja per tal de perennitzar la llengua catalana.

Article 2

Els objectius de la Carta municipal per la llengua catalana són els següents :

- garantir la pervivència i la transmissió de la llengua catalana, és a dir d'invertir la tendència de pèrdua de locutors en català ;
- permetre l'ús del català per cada Perpinyanès que ho vol : aprendre, parlar, llegir, escriure ;
- assegurar la presència de la llengua catalana en els diversos camps de la vida pública i social de Perpinyà, a través del desenvolupament del bilingüisme ;
- contribuir a la integració dels nous habitants i participar a la cohesió social i al desenvolupament econòmic del país, a través del respecte de la personalitat lingüística i cultural catalana.

Aquesta carta va ser votada pel consell municipal de la Vila de Perpinyà el dijous 10 de juny del 2010.

Document 5 : “Elements per a l’esperança”, *Situació sociolingüística del català als Països Catalans*, conferència en el marc del Cicle *La llengua catalana : 1000 anys*, 19 de maig 2011, IEC-APLEC-IFCT, Universitat de Perpinyà.

Miquel Àngel Pradilla Cardona
Universitat Rovira i Virgili & Institut d’Estudis Catalans

Potencialitat demogràfica (*Situació sociolingüística als territoris de parla catalana a l’inici del segle XXI*. Ernest Querol –coord –, 2007)

- 11.011.168 de catalanoentenenents
- 9.118.882 de catalanoparlants
- Només una vuitantena de llengües al món tenen més parlants (Top 100 languages by Population d’Ethnologue)
- Vuitena llengua a la Unió Europea (> danès, finès, eslovè, letó, lituà, estonià, eslovac, maltès / = portuguès europeu, suec, txec, hongarès, grec)

Llengua de cultura

- Tradició lingüísticocultural important
- Llengua codificada (amb una estandardització encara deficitària)
- Presència a l’ensenyament (models territorials diferents)
- Producció editorial: 10.000 títols
- Desena llengua més traduïda al món
- Vint-i-dosena llengua amb més presència a internet
- Presència als mitjans de comunicació

Estatut d’oficialitat

- Llengua parlada a quatre estats
- Estatut d’oficialitat exclusiva a Andorra
- Doble oficialitat a Catalunya, País Valencià i Illes Balears
- Alguer: Llei de promoció i valorització de les llengües de Sardenya (99)
- Presència regulada (però del tot insuficient) de les “llengües regionals” en el nou model d’ensenyament a l’Estat francès. Nova perspectiva al Consell General dels Pirineus Orientals [i a la Vila de Perpinyà]
- Llei de llengües a l’Aragó

2° PARTIE

Traducció en francès d'un text en català i/o traducció en català d'un text en francès.

Versió

Miquel LLOR, *Laura a la ciutat dels sants*, Les millors obres de la literatura catalana, Ed. 62-La Caixa, Barcelona, 1988 (7a ed.), p. 104-105.

Aquell Pere Gifreda, l'antic estudiant disbauxat, rodamón incorregible, tornà a Comarquinal amb els seus vint-i-set anys joiosos, alliberats de solatge sentimental. El seu amor per a la Laura florí de sobte, arrelà profundament en aquella consciència desprevinguda.

Si hagués conegut la dona d'en Tomàs entre unes quantes noies barcelonines o en qualsevol altre ambient ciutadà, potser ella no hauria atret l'atenció d'aquell home enamoradís de les rosses vaporoses. Posada en un nucli refinat, ell hauria catalogat la Laura al grup de les mitjanies. Però coincidiren tants elements a emmarcar aquella dona isolada, que varen exagerar-ne el relleu. Li comparegué sobre el fons de Comarquinal, gris de boira i de pluges, blanca, dolorida, en un ambient de comoditat, a la vora d'un marit ni més bo ni més dolent que la majoria de senyors rurals pujats a l'antiga manera, que tenen escopetes i cotxes i que no s'han hagut de trencar el cap en estudis enutjosos que no fan gens de falta a segons quina mena d'hereus.

Aquella aparença de víctima fou l'esquer que va apoderar-se de la voluntat d'en Pere. Deixà que l'amor l'endogalés, amb la irreflexió de l'home que se sent llançat a una aventura inèdita, Sigfrid ingenu, avançant cap a la murada de flames, sense pensar en el camí de tornada.

Fou el desvetllament de tot d'inquietuds desconegudes, una embriaguesa que li emboirà les idees. Es planyé d'aquells dos anys d'absència, va semblar-li que descobria qui sap quins canvis en la vida del poble, temuda fins aleshores. Es commogué reveient els indrets on havia jugat d'infant, abraçà els vagues amics d'escola, respirà la bona olor antiga de la casa dels pares, saludà amb l'enteniment les hores del campanar de la Casa de la Ciutat, l'Àngelus entre la boira dels convents de Comarquinal. Els dies de sol petjà l'ombra de les punxes de la Seu com si l'empedrat fos de coixins. Va semblar-li que caminar amunt i avall per sota la porxada de la plaça era molt més atractiu que el Passeig de Gràcia, que els Camps Elisis o els jardins del Pincio.

Després de la necessitat d'aïllar-se, de trobar pretextos per a distreure les hores infinites que hi ha del matí fins a les sis de la tarda, moment deliciós en què els dits li tremolaven en agafar el trucador de la porta dels Muntanyola.

Tema

Eugène FROMENTIN, *Dominique*, Lib. Hachette, Paris, 1863, p. 5-6.

La première fois que je le rencontrai, c'était en automne. Le hasard me le faisait connaître à cette époque de l'année qu'il aime le plus, dont il parle le plus souvent, peut-être parce qu'elle résume assez bien toute l'existence modérée qui s'accomplit ou qui s'achève dans un cadre naturel de sérénité, de silence et de regret. « Je suis un exemple, m'a-t-il dit maintes fois depuis lors, de certaines affinités malheureuses qu'on ne parvient jamais à conjurer tout à fait. J'ai fait l'impossible pour n'être point un mélancolique, car rien n'est plus ridicule à tout âge et surtout au mien ; mais il y a dans l'esprit de certains hommes je ne sais quelle brume élégiaque toujours prête à se répandre en pluie sur leurs idées. Tant pis pour ceux qui sont nés dans les brouillards d'octobre ! » ajoutait-il en souriant à la fois de sa métaphore prétentieuse et de cette infirmité de nature dont il était au fond très humilié.

Ce jour-là, je chassais aux environs du village qu'il habite. Je m'y trouvais arrivé de la veille et sans aucune autre relation que l'amitié de mon hôte le docteur —, fixé depuis quelques années seulement dans le pays. Au moment où nous sortions du village, un chasseur parut en même temps que nous sur un coteau planté de vignes qui borne l'horizon de Villeneuve au levant. Il allait lentement et plutôt en homme qui se promène, escorté de deux grands chiens d'arrêt, un épagneul à poils fauves, un braque à robe noire, qui battaient les vignes autour de lui. C'étaient ordinairement, je l'ai su depuis, les deux seuls compagnons qu'il admît à le suivre dans ces expéditions presque journalières, où la poursuite du gibier n'était que le prétexte d'un penchant plus vif, le désir de vivre au grand air et surtout le besoin d'y vivre seul.

« Ah ! Voici M. Dominique qui chasse », me dit le docteur en reconnaissant à toute distance l'équipage ordinaire de son voisin. Un peu plus tard, nous l'entendîmes tirer, et le docteur me dit : « Voilà M. Dominique qui tire. »